

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

І РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 16

София, четвъртъкъ, 1 декемврий

1927 г.

17. заседание

Срѣда, 30 ноемврий 1927 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 20 м.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ народни представители: Еминъ Агушевъ, Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Христо Баевъ, Милко Бечевъ, Ради Василевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчевъ, Йорданъ Ганчевъ, Мехмедали Герай, Георги Данаиловъ, Владимиръ Димитровъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Трифонъ Ерменковъ, Борисъ Ецовъ, Георги Желѣзковъ, Христо Калайджиевъ, Тодоръ Кожухаровъ, Величко Кознички, Иванъ Колевъ, Иванъ Куртевъ, Кънчо Кънчевъ, Стоянъ Кърлевъ, Несторъ Личевъ, Коста Лулчевъ, Александъръ Малиновъ, Христо Мариновъ, Милю Милевъ, Йорданъ Мирчевъ, Запрянъ Миховъ, Кара-Али Мустафовъ, Александъръ Неновъ, Борисъ Павловъ, Малинъ Паневъ, Д-ръ Владимиръ Руменовъ, Николай Савовъ, Христо Силяновъ, Кирилъ Славовъ, Желю Тончевъ, Д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Тома Янчевъ Христовъ, Кръстю п. Цвѣтковъ и Маринъ Шиваровъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Милко Бечевъ — 3 дни;
На г. Борисъ Павловъ — 3 дни;
На г. Хафузъ Садъкъ Алиевъ — 2 дни;
На г. Еминъ Агушевъ — 2 дни;
На г. Георги Драгневъ — 3 дни;
На г. Николай Савовъ — 1 день;
На г. Кирилъ Славовъ — 1 день;
На г. Иванъ Колевъ — 4 дни;
На г. Кара-Али Мустафовъ — 3 дни;
На г. Георги Губидѣльниковъ — 3 дни.

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпило питане отъ ломския народенъ представитель г. Никола Андреевъ къмъ г. министра на правосѣдието относно следственото дѣло по староагорския изборъ за народни представители. Ще бѣде изпратено на съответния министъръ съ молба да отговори.

Постъпило е питане отъ търновския народенъ представитель г. Стефанъ Пѣйчевъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относно нанесения побой отъ полицейски органи на младежа Колю Мошевъ отъ с. Дъскотъ, Търновско. Това питане ще се изпрати на г. министра съ молба да отговори.

Постъпило е отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти предложение за продължение срока за давността безъ глоби до деня на окончателното приемане на учебния траленъ рибарски корабъ. (Вж. прил. Т. I, № 13)

Постъпилъ е отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за одобряване на договора, сключенъ между правителството на царство България, представено отъ министра на финанситѣ, отъ една страна, и Блеръ & С-не Форейнъ Корпорейшънъ, Нью-Йоркъ, и Лазардъ Бръдърсъ & С-не, Лимитедъ, Лондонъ, отъ друга страна. (Вж. прил. Т. I, № 14)

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене проектоотговора на тронното слово.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. сг): (Чете)

„Ваше Величество,

За да се запази сигурността на държавата, народното представителство презъ втората извънредна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание одобри обявеното военно положение въ Кюстендилски и Петрички окръзи.

„Ваше Величество,

„Народното представителство цени усилията на правителството за задръжаване на държавнитѣ финансии и за стопанското възстановяване на страната и е готово да сътрудничи въ мѣроприятията му въ това направление. Затова народното представителство посрѣща съ задоволство благосклонността на Съвета на Обществото на народитѣ къмъ постѣпикитѣ на правителството за единъ държавенъ заемъ, който ще бѣде отъ полза за стабилизирането на държавнитѣ финансии, ще ускори възстановяването на народното стопанство и облекчи поминѣка на народа.

„Ваше Величество,

„Народното представителство се радва, че довѣрието на цивилизования свѣтъ къмъ България, спечелено поради добритѣ ни отношения къмъ всички държави, непрестанно расте и е убедено, че тая политика на лоялность ще има благотворни последици за миролюбива България.

„Ваше Величество,

„Народното представителство ще проучи и одобри внесениѣ отъ правителството законопроекти, които целятъ повдигане благосъстоянието на трудолюбивия български народъ и неговото спокойно развитие.

„Да живѣе Негово Величество Царя!

„Да живѣе България!“

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ на трето четене проектоотговора на тронното слово, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за организация на ипотечния кредитъ.

Понеже законопроектътъ е много обширенъ, моля да се съгласите да се прочетатъ само мотивитѣ, заглавието и чл. I. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Б. Толевъ (д. сг): (Прочита мотивитѣ, заглавието и чл. I на законопроекта — вж. прил. Т. I, № 12)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представитель г. Георги Губидѣльниковъ.

Г. Губидълниковъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за организация на ипотечния кредитъ, по моето схващане, е единъ законопроектъ отъ извънредно голъмо стопанско значение. Въ последно време, особено следъ войнитъ, стопанскитъ въпроси и стопанскитъ проблеми представляватъ и възбуждатъ най-голъмо внимание и най-голъмъ интересъ у всички онѣзи, въ рѣшетъ на които е поставена съдбата на тѣхното отечество, на тѣхната държава. И ние виждаме, че даже у насъ, въ България, следъ прекратяването на вътрешнитъ размирици, следъ възстановяването на реда и законността, правителството на Демократическия сговоръ посочва голѣмитъ стопански проблеми, въ зависимостъ отъ разрешението на които стои засилването на производството въ страната и, посочвайки ги, търси и намира лѣкъ за тѣхното разрешение.

Ние знаемъ титаническитъ усилия на правителството за уравнивяването на нашия държавенъ бюджетъ, ние знаемъ онзи цикълъ отъ мѣроприятия за засилване на земледѣлското производство, онова стремление за изследване на минералнитъ богатства и поставянето имъ въ експлоатация, онова стремление и грижа на правителството за насърчение на мѣстната индустрия, безъ да изброявамъ по-нататѣкъ. Въ този цикълъ на закони и мѣрки е и законопроектътъ, съ който сме сезирани — за организация на ипотечния кредитъ.

Г. г. народни представители! Кредитътъ и състоянието му въ една страна е единъ отъ най-важнитъ фактори за производството. Не можемъ да си представимъ каквато и да е стопанска дейностъ, която да не е въ зависимостъ и да не се преплита съ състоянието на кредита и съ условията, при които този кредитъ се намира.

Отъ най-дребния производителъ, отъ най-дребния земледѣлецъ и занаятчия до най-голѣмитъ трѣстове и компании — всички се организиратъ и действуватъ изключително и възъ основа на кредита. Ние не можемъ да мислимъ и не можемъ да си представимъ, че усилията на хората и да е за повдигане на земледѣлското производство въ една страна могатъ да донесатъ ония резултати, които се очакватъ, ако, успоредно съ просвѣтата и съ примѣра, не се улеснява земледѣлското население и съ кредитъ. Ако единъ земледѣлецъ е принуденъ да продава веднага своитъ земледѣлски произведения, въ моментъ, когато ценитъ сѫ най-низки, най-неизгодни за него, то каквито и мѣроприятия, каквито и срѣдства да употребява, както и да изменява своето производство, своята стопанска дейностъ, резултатитъ, които той ще добива въ своето стопанство, не могатъ да бѣдатъ напълно задоволителни.

Г-да! Ето защо азъ смѣтамъ, че законопроектътъ, който е предметъ на разглеждане, законопроектътъ, който урежда една частичка отъ кредита, а именно кредитътъ срещу недвижимата собственостъ въ България, представлява единъ въпросъ отъ извънредно голъма и капитална важностъ.

У насъ сѣществуватъ и ще сѣществуватъ така нареченитъ индивидуални ипотеки. Ипотекитъ сѣществуватъ въ България и тѣ се уреждатъ съ закона за привилегиитъ и ипотекитъ отъ 19 януарий 1908 г., единъ законъ, който е модеренъ и който може би съдържа най-добритъ положения, макаръ че той вече датира отъ доста години.

Но, г-да, съ законопроекта за организация на ипотечния кредитъ не се визиратъ изолиранитъ, индивидуалнитъ заеми срещу ипотека, срещу залогъ на недвижимата собственостъ. Тѣ се оставятъ да се уреждатъ по действието на сѣщия този законъ за привилегиитъ и ипотекитъ отъ 1908 г. Законопроектътъ за организация на ипотечния кредитъ има предъ видъ организирането на банки, които да се занимаватъ съ отпусчане на ипотеченъ кредитъ, погасяемъ въ дълги срокове и срещу равни ежегодни изплащания. И тамъ е грамадното значение и заслугата на правителството съ представянето на този законопроектъ.

Но, г-да, азъ казахъ, че ипотекитъ сѣ сѣществували въ България още отъ нашето освобождение, засилили сѣ се въ 1908 г. съ новия законъ за ипотекитъ и привилегиитъ, продължаватъ и до днесъ. И ще ми позволите — смѣтамъ за своя длъжностъ това — да кажа нѣколко думи, както върху състоянието изобщо на нашия ипотеченъ кредитъ въ България, върху размѣра на операциитъ, които сѣ сключени и които се сключватъ срещу ипотеки, така и за тѣхното развитие, за да се извадятъ известни заключения отъ гвърде голъмо стопанско значение.

Г-да! Азъ ще разгледамъ поотдѣлно ипотечнитъ тежести, които тежатъ върху покрититъ недвижими имоти и върху непокрититъ недвижими имоти. Изчисленията си базирамъ върху даннитъ, които се намиратъ въ книгата на покойния Кирилъ Поповъ — „Стопанска България“.

Започвамъ съ покрититъ и недвижимитъ имоти.

Стойността на покрититъ недвижими имоти къмъ 1911 г. се изчислява отъ Кирилъ Поповъ на 2,360,000,000 л. Като имаме за оаза тая цифра, дадена отъ Кирилъ Поповъ, отнасяща се за 1911 г., за да може да се намѣри сегашната стойностъ на тѣзи покрити недвижими имоти, би следвало да се умножи тая цифра съ коефициента 27 — отношението между златния и книжния левъ — и ще намѣримъ, че стойността на покрититъ недвижими имоти въ България се равнява на 63,720,000,000 л.

Какви ипотеки тежатъ върху тѣзи недвижими имоти? Българската народна банка следъ своето реорганизиране престана да отпуща ипотечарни заеми. Споредъ баланса на Българската народна банка, въ края на 1925 г. нейниятъ пласментъ въ ипотеки срещу покрити недвижими имоти възлиза на 257,000,000 л. Споредъ баланса на Българската земеделска банка за 1926 г., тази последната е имала дадени заеми срещу ипотека на покрити недвижими имоти на обща сума 25,322,754 л. и текущи смѣтки срещу ипотеки на покрити недвижими имоти за 24,216,613 л. Или общо Българската земеделска банка е отпуснала срещу ипотека 50 милиона лева. Ако къмъ тая цифра на ипотечарнитъ заеми срещу покрити недвижими имуществъ, отпуснати отъ Българската народна банка и отъ Българската земеделска банка, прибавимъ 250 милиона лева ипотеки, отпуснати отъ Франко-българската ипотечарна банка, отъ застрахователнитъ дружества, които пласиратъ една частъ отъ своитъ резерви по постановление на закона въ ипотеки, и отъ частни лица, получава се въ резултатъ една цифра отъ 550,000,000 л. Общиятъ размѣръ на сключени ипотеки срещу покрити недвижими имуществъ, азъ смѣтамъ, че не превишава въ никой случай сумата 550 милиона лева. А 550 милиона лева пласментъ по ипотеки срещу покрити недвижими имуществъ при единъ грамаденъ капиталъ, както казахъ и по-рано, отъ 63 милиарда лева — това дава единъ коефициентъ 0.8, който е абсолютно малъкъ, като се има предъ видъ, че за 1911 г., когато сѣщо така размѣрътъ на сключенитъ ипотеки у насъ е билъ много малъкъ сравнително съ чуждитъ страни, този коефициентъ е 3.9. До сѣщитъ твърде печални резултати относително използването на недвижимата собственостъ на България за сключване на ипотечни заеми азъ идвамъ и при изчисленията и анализа на цифритъ по отношение на непокрититъ имоти въ България.

Споредъ сѣщия авторъ, експлоатируемата земя, земята която се обработва въ България, за 1908 г. е изчислена на 7,982,000 хектара. Тя се разпредѣля по своето стопанско предназначение на: 3,613,533 хектара ниви, 399,412 хектара ливади и пр. И като взема срѣднитъ цени за 1912 г. опредѣлени отъ Кирилъ Поповъ — за нивитъ 99.82 л. за декаръ, за ливадитъ 115.46 л. за декаръ, за лозята 151.12 л. за декаръ — азъ намирамъ, че стойността на тия непокрити недвижими имоти въ България възлиза на 6,629,000,000 л. А като се умножи тая цифра не съ коефициента 27, а само съ 15 — не искамъ да се спирамъ върху причинитъ, поради които права това — ще се намѣри, че стойността на непокрититъ недвижими имоти въ България възлиза на 99,439,000,000 л.

С. Савовъ (д. сг): Раздѣли ги на 30, ще видишъ какво ще получишъ.

Г. Губидълниковъ (д. сг): Срещу това грамадно състояние, изразено въ стойността на недвижимитъ непокрити имоти въ България, ипотекитъ, които сѣ сключени срещу тия имоти, възлизатъ само на 108,867,112 л. или, съ други думи, коефициентътъ на сключенитъ ипотеки срещу непокрититъ недвижими имоти въ България е 0.1%. Това е единъ нищожень процентъ, който показва, че както покритата собственостъ въ България, така сѣщо и непокритата собственостъ не се ползува съ достатъченъ кредитъ, че тази собственостъ не може да се използва, за да се добиятъ, предъ видъ голѣмитъ гаранции, които представлява собственостъта, пари, да се получатъ тѣ съ възможната най-малка лихва, съ възможнитъ най-добри условия за длъжника.

Азъ си позволихъ, въ развитието на своята мисль, да изтъкна, въ какво плачевно положение се намира ипотечарниятъ кредитъ въ България, колко малко се използва недвижимата собственостъ за създаване на кредитъ, за да посоча колко навремененъ и отъ какво голъмо значение е законопроектътъ на г. министра на финанситъ и на кабинета за организиране въ страната на тоя ипотеченъ кредитъ.

Г-да! Въ материята по ипотечарния кредитъ сѣществуватъ нѣколко контраверси. Сѣществва, първо, въпросътъ, дали ипотечарниятъ кредитъ трѣбва да се възложи на държа-

вата, тя да го управлява, ръководи и раздава, или тоя ипотекарен кредит тръбва да се възложи на едно частно лице, компания, група, банка. Съществуват и вторъ въпросъ, който е въ зависимостъ отъ първия — дали тая група ще тръбва да бъде изключително българска или тръбва да бъде чуждестранна.

Моето мнение е, че етатизмътъ, на който ние въ голѣма степенъ сме жертва, тръбва да изчезне. Азъ мисля и намирамъ — въ различие отъ много по-компетентни отъ мене хора — че държавата не може да се занимава съ раздаване и на кредити. Азъ мисля, че държавата, когато иска да бъде и производителъ, и търговецъ, и индустриалецъ, и банкирнъ, ще бъде и лошъ производителъ, и лошъ банкирнъ, и лошъ индустриалецъ.

Тоя въпросъ е разискванъ въ Франция при създаването на френския ипотекарен кредитъ. Въ Франция „Credit foncier de France“ е образуванъ въз основа на единъ декретъ, издаденъ на 28 февруарий 1852 г. Този въпросъ се е разисквалъ тамъ много продължително. Въ 1850 г. министърътъ на търговията Дюмасть поставя въпроса на разискване и въ доклада си до законодателното събрание той казва следното: (Чете) „Държавата тръбва да се държи въ една сфера, въ една областъ повече издигната. Нейната истинска роля се състои не въ това да става индустриалецъ, банкирнъ или търговецъ, но да остане надзорникъ и протекторъ на всички области на труда и на общественитъ богатства. Особено за ипотекарния кредитенъ институтъ нейниятъ контролъ е извънредно необходимъ, но да се довъри на нея дирекцията и управлението на тоя ипотекаренъ кредитъ, това значи да се изложи държавата на голѣми рискове и отговорностъ“.

Вториятъ въпросъ е: ако ипотекарниятъ кредитъ, поради своето естество и поради цѣлъ редъ причини, тръбва да остане въ ръката на една частна група, дали не тръбва тая частна група да бъде изключително българска, наша, или може да се допусне тя да бъде отъ чужденци?

Първото, най-съществено условие за правилното функциониране на единъ ипотекаренъ кредитъ е: лихвата, при която ще се намѣрятъ срѣдствата, да бъде извънредно изгодна за длъжника, да бъде извънредно низка, защото иначе собствеността е поставена на рискъ да мине въ ръката на компанията. Тя тръбва да бъде низка, защото назначението на ипотекарния кредитъ е да дава пари съ низка лихва, за да може да позволи на производителя, като сключи заемъ и получи нуждитъ срѣдства срещу залагане на своята недвижима собственостъ, да ги вложи въ собственото си производство по начинъ таквъ, щото отъ увеличенитъ приходи на своя имотъ и на своята професия да може да изплаща неусѣтно и лихвитъ, и разноснитъ, и капиталата. Следователно, ако ипотекарниятъ кредитъ не бъде евтинъ — азъ намирамъ на това обстоятелство извънредно много — цѣлата система, върху която е поставенъ тоя кредитъ, рухва, той става безразличенъ най-малко, ако не вреденъ за съществуването на всички производителни съсловия.

Е добре, г-да, ако отъ една страна тоя кредитъ тръбва да бъде евтинъ, ако отъ друга страна той тръбва да бъде таквъ, щото да вдъхва довѣрие въ голѣмитъ капиталистически слоеве въ странство, където именно могатъ да се намѣрятъ източници чрезъ пласиране на облигации, азъ мисля, че е абсолютно неудобно да се настоява, щото тоя кредитъ да бъде поставенъ изключително въ ръцетъ на българи, които да го създадатъ, които да го управляватъ, които да пласиратъ съ евтини лихви капитала, който могатъ да намѣрятъ, и да пласиратъ облигации въ странство при хора, които надали ще имъ дадатъ своето довѣрие и кредита, на който тѣ аспириратъ.

По тѣзи причини азъ смѣтамъ, че единственото правилно разрешение на въпроса е това, което се посочва въ законопроекта.

Независимо отъ всичко друго, азъ намирамъ, че въ законопроекта сж дадени всички гаранции, които е необходимо да има държавата върху правилното развитие на ипотекарния кредитъ, и сж създадени институти, които контролиратъ действията на управлението на дружеството.

Другъ единъ въпросъ принципиаленъ, разисквайки въпроса за ипотекарния кредитъ по принципъ, е въпросътъ, срещу кои имоти ще може да се отпуснатъ ипотекарни кредити. Ясно е, че законопроектътъ не прави разлика между покрити и непокрити имоти, не прави разлика между градски и селски имоти. Това се вижда, между прочемъ, отъ чл. чл. 1 и 20 на законопроекта.

Азъ казахъ и по-рано — искамъ да подчертая моята мисль и днесъ — че ипотекарниятъ кредитъ ще изиграе

една много голѣма спасителна роля за повдигане производството въ България, ако въ законопроекта се създадатъ такива постановления, които да гарантиратъ, да задължатъ, да обвържатъ бъдещата група да сключва ипотекарни заеми не само срещу здания въ столицата, не само срещу здания въ градоветъ, не само срещу жилища, а и срещу обработваеми земи: ниви, лозя, полски имоти, защото смѣтамъ, че тамъ се чувствува най-силно нуждата отъ кредитъ. Смѣтамъ, че никое друго съсловие въ България не чувствува така болезнено липсата на материални срѣдства, които да вложи въ увеличаване на своето производство, въ нови начини и срѣдства за обработване на земята, отколкото земледѣлското население. То страда, то се измѣчва отъ липсата на кредитъ и ние тръбва да поискаме, щото този ипотеченъ кредитъ, който тръбва да бъде създаденъ при условия извънредно благоприятни, да може да навлѣзе въ нашето село, да подпомогне дейността на нашия селянинъ, да му даде възможностъ да подобри своя инвентаръ, да подобри своитъ машини, да подобри своитъ срѣдства за обработване на земята, за да може отъ увеличението на своитъ приходи да изплати по неусѣтенъ начинъ своитъ задължения. Ето защо азъ мисля, че едно съотношение между пласментитъ въ градове и села, едно съотношение между пласментитъ срещу жилища, недвижими имоти въ градоветъ и срещу обработваемата земя, където и да се намиратъ, би било желателно, би било умѣстно, би повдигнало извънредно много достойнствата на законопроекта, който разглеждаме. И ако азъ подчертавамъ тази мисль, г-да, правя го, защото историята и дейността на другитъ ипотекарни институти сж доказали, че кредиторитъ винаги бѣгатъ къмъ градскитъ имоти, винаги даватъ предпочитане на тѣхъ, когато се касае до сключването на ипотечни заеми. Credit foncier de France, който, както ви казахъ, е основанъ въ 1852 г., до 1893 г., значи за единъ периодъ отъ 40 години, е пласиралъ 3.845.000.000 французки франка срещу ипотеки. Отъ тѣхъ 2.397.000.000 французки франка сж пласирани въ Парижъ и окръга, въ департамента на Сена, а въ всички други окръзи и Алжиръ сж пласирани 1.448.000.000 французки франка. Отъ този пласментъ, 3.845.000.000 французки франка, въ градски имоти сж пласирани 3.045.000.000 французки франка, а въ полски имоти — само 800.077.000 французки франка. Азъ бихъ желалъ дейността на българския ипотеченъ кредитъ да се засилива, да расте, да се развива, но да има известно съотношение между пласментитъ въ градски и полски имоти.

Г-да! Въ връзка съ кредитирането на земледѣлското население, чл. 20 на законопроекта привлича моето внимание. Той е досежно минималния размѣръ на ипотека, която се отпуска срещу селски имоти. Тамъ е посочено, че този минималенъ размѣръ тръбва да бъде 5.000 швейцарски франка. При днешния курсъ на швейцарския франкъ, 26-8060 л. за 1 швейцарски франкъ, 5.000 швейцарски франка правятъ 134.030 л. И понеже ипотека, която ще се отпуска, ще бъде половината отъ стойността на недвижимия имотъ, то значи, че ипотека може да получи само онова лице, което има недвижими имоти, годни за ипотекиране, съ редовни крепостни актове най-малко за 268.000 л., значи повече отъ 100 декара. Намирамъ, че този размѣръ е твърде голѣмъ, защото отъ доклада на Българската земледѣлска банка за 1926 г. се вижда, че има сключени 9.357 ипотеки за 104 милиона лева или че срѣдната голѣмина на ипотека е 11.156 л.

Независимо отъ това, статистиката показва, че въ 1912 г. въ България е имало дребни притежания, до 20 декара, 428.898 или 45-52% отъ цѣлата собственостъ въ България; до 100 декара е имало 386.728 притежания или 41-44%, което ще рече, че 811.626 притежания или 86-96% отъ цѣлата собственостъ въ България не могатъ да се ползватъ отъ ипотекарния кредитъ. Ето защо, азъ предлагамъ, ако е нужно да се фиксира единъ минимумъ ипотекаренъ кредитъ, да се фиксира, но да бъде намаленъ. Нека се фиксира и максимумътъ. Ипотекарниятъ кредитъ тръбва да бъде достъпенъ, преди всичко, за дребнитъ съществувания, за притежателитъ на дребни недвижими имоти, за онѣзи, които по своето социално и обществено положение не могатъ да намѣрятъ евтинъ и достъпенъ кредитъ, където и да било другаде.

Въ устава на Credit foncier de France отъ 1856 г. бѣше предвидено, че максималниятъ размѣръ на ипотечнитъ заеми не може да бъде по-голѣмъ отъ 1 милионъ французки франка, а минимумътъ не може да бъде по-малкъ отъ 300 французки франка. Въ 1859 г., обаче, отъ устава на Credit foncier de France това фиксиране на максимумъ и минимумъ ипотеченъ кредитъ биде премахнато. Счело

се е, вѣроятнo, за излишно да се опредѣля минимумъ и максимумъ ипотеченъ кредитъ.

Г. г. народни представители! Единъ същественъ, принципаленъ въпросъ, който се повдига въ свръзка съ организиране на ипотечния кредитъ, е въпросътъ: какви ипотечни заеми ще може да сключва новата организация или новитѣ организации? Въ законопроекта се казва, че ипотечните заеми сѫ дългосрочни и краткосрочни. Азъ намирамъ, че е за предпочитане да не се дава отъ държавата на ипотечните банки привилегията да даватъ краткосрочни заеми. Новитѣ организации, които ще раздаватъ ипотеченъ кредитъ, има да изиграятъ, както казахъ, една голѣма роль, поради дългосрочността на пласментитѣ и поради погасяването на заемитѣ съ равни ежегодни плащания, въ които се включватъ лихвитѣ, разноситѣ и поашенията. Какво грамадно значение има дългосрочността на единъ подобенъ заемъ за стопанския животъ на страната, явствува отъ следното. Ако единъ заемъ отъ 100 л. бѣде сключенъ за 3 години при 5% лихва, като се смѣтнатъ 60 стотинки за разноси по отправление на службата, условия, които сѫ приложени въ Франция, годишниятъ анюитетъ ще бѣде 36-91 л.; ако заемътъ бѣде сключенъ за 4 години, годишниятъ анюитетъ ще бѣде 28-4935 л.; за 5 години 23-4518; за 10 години годишниятъ анюитетъ веднага пада на 13 л., за 15 години — 10 л., за 25 години — 7-65 л., а за 45 години — 6-20 л. Азъ намирамъ, че сключването на краткосрочни ипотечни заеми за срокове отъ 5 години и по-малко, е опасно, особено ако бѣдатъ въ голѣми размѣри, защото не всѣки може да си направи смѣтка, не всѣки може въ 2 или 3 години да получи достатъченъ надприходъ отъ пласирания заемъ капиталъ, за да може отъ тоя надприходъ да изплати своето задължение. Азъ смѣтамъ, че назначението на ипотечния кредитъ въ страната трѣбва да бѣде ограничено — да пласира дългосрочни ипотечни заеми най-малко за петъ години. Даде ли се възможностъ да се вършатъ успоредно съ дългосрочните и краткосрочни заеми — понеже краткосрочните заеми представляватъ винаги по-голѣмъ интересъ за кредитора — ще се намѣримъ предъ едно неизгодно положение, предъ едно положение, кредиторътъ да предпочита краткосрочните заеми, отъ каквито, споредъ мене, нѣма абсолютно никаква нужда.

Г-да! Законопроектътъ за ипотечния кредитъ свършено основателно, свършено право дава цѣлъ редъ привилегии на ипотечния кредиторъ. Ако ние искаме да има евтинъ кредитъ, трѣбва да дадемъ всички възможни гаранции на онѣзи, които държатъ паритѣ. Заблуждение е, че създаването на всевъзможни прѣчки на кредитора да реализира своитѣ вземания е въ интересъ на длъжника. Това само кара банкера да смѣта винаги единъ-два процента повече за възнаграждение на своя капиталъ, за да покрие риска, който ще носи въ течение на години за събиране на своитѣ вземания, щомъ като трѣбва да ходи съ години въ сѣдилищата да пледира своята кауза. Не съмъ противъ тѣзи привилегии, намирамъ, че трѣбва да се дадатъ, хубаво е направено дето сѫ дадени, защото само когато се дадатъ всички тѣзи привилегии, съ пълно право може да се каже на банката, на банкера, на частната финансова група: „Ние ви дадохме всички възможни привилегии, ние ви дадохме най-ценната гаранция, която съществува на този свѣтъ — нашитѣ земи и нашитѣ сгради — ние ви дадохме нашия подписъ и нашата честна дума, ние ви създадохме най-благоприятни условия за работа въ нашата страна, вие не поемате никакви рискове, отпущайки заеми, равни на половината отъ стойността на имотитѣ и съобразно тѣхната приходоносностъ, но вие ще трѣбва да се задоволите съ по-малки печалби, защото тѣ сѫ извънредно сигурни; вие ще трѣбва да се задоволите съ малки проценти, съ малки комисиони, защото малка и бедна България иска евтинъ кредитъ“.

Но, г-да, разсъждавайки така, пледирайки най-енергично каузата за евтинъ ипотеченъ кредитъ, азъ повдигамъ единъ другъ въпросъ: защо непременно трѣбва тия привилегии, които не съставляватъ нѣщо особено, да се дадатъ само на новитѣ ипотечни кредитори и на новата банка? Имаме частни лица, имаме застрахователни дружества, които сѫ подъ контрола на държавата, имаме цѣлъ редъ други институти, които също така даватъ ипотеченъ кредитъ. Азъ се чуда, защо тия привилегии, които се даватъ съ тоя законопроектъ, се даватъ само на една банка, а не и на онѣзи финансови групи и лица, които сега даватъ ипотеченъ кредитъ.

Г. г. народни представители! Азъ ще гласувамъ съ удоволствие законопроекта за организиране на ипотечния кредитъ, защото съмъ увѣренъ, че съ нѣкои поправки въ ко-

мисията той ще укаже благотворно влияние върху кредита въ страната изобщо. Ще гласувамъ съ удоволствие законопроекта, защото вървамъ, че той ще даде възможностъ на нашето земледѣлие да получи дългосрочни заеми, които да се изплащатъ отъ увеличенитѣ приходи вследствие направенитѣ подобрения. Съ тоя законопроектъ азъ вървамъ, че ще се даде възможностъ на общинитѣ и окръжията да развиятъ своитѣ пѣтища, да подобрятъ своитѣ стопански предприятия, да предприематъ изсушаване на блатата, канализиране на рѣки и всѣкакви други стопански подобрения.

Азъ ще гласувамъ законопроекта, защото въ него виждамъ една частичка отъ една системна дейностъ за икономическо и стопанско заздравяване. И двата кабинета на Демократическия съговоръ преследватъ неуклонно и систематически повдигането на националното производство, създаване условия за по-добро благосъстояние на маситѣ. И нека да не бѣдемъ песимисти, а да поздравимъ благороднитѣ усилия и достигнатитѣ резултати. Ние сме отъ малкото страни и между победители и победени, които безъ чужда помощъ запазиме и стабилизираме народната парѣ. Докато въ една победителка Франция станаха грамадни колебания въ стойността на французкия франкъ и трѣбваше да се образува единъ кабинетъ отъ бивши министри-председатели, за да се спре падането на франка; докато една победителка Белгия трѣбваше да предприеме героични мѣрки и да измѣни монетата си, като създаде новата монета белга; докато въ други държави станаха стопански катастрофи, тие, малкиятъ хора въ малка България, съ помощта на добрия Богъ, спасихме отечеството си отъ подобни катастрофи.

Ние напредваме, и то благодарение усилията на финансовия министъръ на България, който въпрѣки лошитѣ стопански условия внася ежедневно подобрение въ своя бюджетъ. Нима може, г. г. народни представители, нѣкой отъ насъ да не гледатъ съ радостъ значителния прогресъ въ нашето земледѣлие, проникването на плугове, редосѣялки, брани, жетварки и вършачки? Не е ли това сигуренъ белегъ за една по-висока култура, за стопанския прогресъ и напредѣкъ? Вчера открихме нова желѣзопѣтна линия, онзи день празнувахме направата на шосеенъ пѣтъ, който свързва дунавската равнина съ тракийската долина; преди нѣколко време ние гласувахме закона за борситѣ, закона за амбулантната търговия, закона за Българската народна банка, а днесъ закона за ипотечния кредитъ.

Мачкана и измѣжвана малка България отъ съседи, заприличала на странноприемница за свои родни чеда, отрупана съ тежести и отговорности прѣкомѣрно високи за нейнитѣ простѣпци; тормозена отъ заблудени свои синове отѣжтре и вѣтъ, тя напѣва всички свои сили за да живѣе въ миръ, да направи живота на своитѣ и по-удобенъ, и повече пълненъ съ радости и благодатъ. Нека въ този пѣтъ да се обединимъ и да докажемъ, че въ това малко кѣтче има народъ, който иска да живѣе въ миръ, въ култура и въ стопански напредѣкъ и че ще живѣе! (Продължителни рѣжопѣтскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Организацията на ипотечния кредитъ, безспорно, е отъ голѣмо значение за нашето народно стопанство. Тая организация е отъ голѣмо значение затова, защото може да даде възможностъ на първо мѣсто на земледѣлието да се снабди съ ония усъвършенствувани оръдия, които сѫ необходими, които сѫ първо условие за повдигането на земледѣлието, и защото може да даде възможностъ на земледѣлскитѣ стопанства да построятъ ония здания, които сѫ свързани съ по-скорошния подъемъ на земледѣлието. Тая организация на ипотечния кредитъ е нуждна тъй също и за подема на индустрията, както и на занаятитѣ. Не може да се постигне никжде единъ голѣмъ напредѣкъ безъ дългосрочни заеми, а тѣ може да се получатъ при по-добри условия само при ипотечния кредитъ. Съ този принципъ ние всички сме съгласни.

Но едновременно съ това ние сме длъжни да разгледаме условията, при които най-цѣлесъобразно и най-евтино може да се получи ипотеченъ кредитъ. Предшествуващиятъ ораторъ г. Губидѣльниковъ се позова върху историята на ипотечния кредитъ въ Франция. Историческото разглеждане на стопанскитѣ явления е отъ голѣмо значение. Но опитътъ ни показва, че едновременно съ това не трѣбва да изпускаме изъ предъ видъ и сегашнитѣ условия, при които се намира народното стопанство. Безспорно е, че днесъ,

следъ войнитѣ, за да може народното стопанство да получи единъ износенъ кредитъ, трѣбва държавата да го покровителствува. Днесъ частната инициатива за създаване на кредитни учреждения продължава да е отъ значение. Но тъй също отъ голѣмо значение е и намѣсането на държавата, защото днесъ капиталитѣ не сѫ толкова изобилни и поради това народното стопанство може да се подложи на една по-голѣма експлоатация.

Тази резерва трѣбва да се прави всѣкога, когато се позоваваме на историята въ развитието на кредита.

Като признавамъ, че организирането на ипотечния кредитъ е отъ голѣмо значение, дълженъ съмъ, обаче, да обърна вниманието на народното представителство върху голѣмитѣ опасности, които съдържа настоящиятъ законопроектъ за народното стопанство. Този законопроектъ дава право на ипотечнитѣ дружества, въ случай на передовно изплащане анюитетитѣ срещу заемитѣ, които сѫ илассирани, да прибѣгнатъ къмъ екзекутиране на своитѣ длъжности, така както се екзекутиратъ передовнитѣ данъкоплатци. При едно наводнение, което би засегнало голѣма частъ отъ страната, при една суша или други напасти, ако длъжницитѣ срещу ипотечнитѣ заеми не бждатъ въ състояние навреме да заплатятъ своитѣ вноски, тѣ ще бждатъ екзекутирани тъй, както се екзекутиратъ данъкоплатцитѣ за ненавременно изплащане на данъцитѣ. Азъ казвамъ, че съществува опасностъ отъ това разпоредение на законопроекта, защото този законопроектъ се придружава отъ друго едно законоположение, което тъкмо сега ни се раздаде, съ което се създава съ чужди капитали една ипотечна банка. Ако ипотечниятъ кредитъ би се давалъ отъ Народната и отъ Земледѣлската банки, при известни напасти — суша, наводнение — земледѣлското население, ако не може да си заплати навреме вноската, безспорно, народнитѣ кредитни учреждения ще направятъ отсрочка за заплащането на вноската. Ако се даде привилегия на една чужда банка да може да екзекутира ония длъжници, които не по своя вина не сѫ въ състояние да заплатятъ своитѣ вноски, естествено е, че ще се посегне тогава върху самия поминѣкъ на населението, който ние искаме да повдигнемъ съ ипотечния кредитъ. Това условие въ законопроекта, безспорно, е наложено отъ банковия консорциумъ, съ който ние сме третирани за образуването на ипотечната банка. Отъ мотивитѣ на законопроекта се вижда, че това условие е диктувано за сигурността на пласмента и така да могатъ да се добиятъ капитали при по-низка лихва. Тоя мотивъ се подчерта и отъ преждеговорившия. Обаче тоя мотивъ е внушенъ, като се има предъ видъ законопроектътъ за ипотечната банка, навѣрно отъ банковия консорциумъ, който ще образува тая банка. Това е единъ голѣмъ недостатѣкъ на законопроекта, който ние разглеждаме. И, струва ми се, че и самото правителство отначалото е съзнавало, че ако се даде такава привилегия на проектираната ипотечна банка, тя може да бжде използвана въ ущрѣбъ на народното стопанство. И затова преговоритѣ за образуването на ипотечната банка се проточиха толкова дълго време.

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Положително Ви казвамъ, г. Георговъ, че не поради това.

И. Георговъ (р): Струва ми се, че това е било една отъ причинитѣ, за да се проточатъ тия преговори.

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Не. Гаранцията срещу този страхъ, който Вие изразявате, е въ размѣра на 5-тѣ хиляди швейцарски франка, защото цѣлиятъ дребенъ ипотеченъ кредитъ се предоставя на Земледѣлската банка. Тоя въпросъ е обмисленъ.

И. Петровъ (д. ср): Тая привилегия по отношение на екзекуцията е предвидена въ общия законъ.

И. Георговъ (р): Другиятъ недостатѣкъ въ законопроекта е, че досега българската държава е имала привилегия предъ ипотечната тежестъ на имотитѣ. Досега българската държава е пререждала всички задължения по ипотека върху имотитѣ, за да се удовлетвори интереситѣ на фиска. Струва ми се, че това условие съществува въ всички европейски законодателства. Сега по тоя законопроектъ се прережда правото на държавата да иска заплащането на данѣцитѣ върху ипотечанитѣ имоти, ако притежателитѣ на тѣзи имоти бждатъ екзекутирани отъ ипотечната банка. Безспорно е, че това условие може да принесе полза на банцитѣ, въ дадения случай на консорциума, който ще образува ипотечната банка и да даде възмож-

ностъ тоя консорциумъ да се съгласи за образуването на такава банка. Но трѣбва да се признае, че държавата се отказва отъ една своя привилегия, която е осветена отъ опита. Това е вториятъ недостатѣкъ на законопроекта.

Третиятъ недостатѣкъ на законопроекта е този, че той лишава отъ ипотеченъ кредитъ дребнитѣ земледѣлски стопанства, чието имотно състояние не имъ позволява да сключатъ ипотечни заеми въ размѣръ на петъ хиляди швейцарски франка. Като се има предъ видъ голѣмиятъ брой на дребнитѣ земледѣлски стопанства и като се има предъ видъ материалното състояние на нашитѣ занаятчии, естествено е, че голѣмъ брой отъ нашитѣ стопанства ще бждатъ лишени отъ ипотеченъ кредитъ, ако се приеме тази клауза.

Докогато тази клауза е опасна за народното стопанство показва туй, че дори самъ г. Губидѣльниковъ, който представява банковия свѣтъ, чувствува, че ще се нахърнятъ дребнитѣ народни стопанства, ако тази клауза не се измѣни въ комисията.

Съ една дума азъ казвамъ: ипотечниятъ кредитъ е нуженъ, е необходимъ особено при днешнитѣ условия. Обаче трѣбва да се внимава да не би да нахърнимъ основата, върху която почива напредѣтътъ на народното ни стопанство.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Тома Константиновъ.

Т. Константиновъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Дълга да отбележа, че законопроектътъ за организацията на ипотечния кредитъ е внесенъ набързо въ Народното събрание. И договорѣтъ, който, вървамъ, е нераздѣлна частъ отъ самия законопроектъ, сключенъ между българското правителство и Блеръ & С-ие Форенъ Корпорейшнъ, Нью-Йоркъ, и Лазардъ Бръдърсъ & С-ие Лимитедъ, Лондонъ, също е внесенъ набързо.

Никой не може да откаже значението на кредита за стопанството на една страна. У насъ, особено следъ голѣмата война, която имѣ голѣми послѣствия за нашия стопански животъ и докара стопанската криза, кредитътъ трѣбваше да бжде добре организиранъ, за да може да подпомогне стопанското заздравяване. Азъ смѣтамъ, че организацията на ипотечния кредитъ у насъ, следъ като съ закона за Народната банка се забрани на последната да дава ипотечни кредити и дългосрочни заеми, се налага отъ голѣмитѣ стопански нужди на страната. Обаче, като приемамъ принципа да се даватъ ипотечни кредити и дългосрочни заеми въ България, азъ не мога да не критикувамъ законопроекта въ нѣкои негови пунктове, които не постигатъ цѣльта, която си поставя. И за да не бжда голословенъ, за да видите, че законопроектътъ има голѣми дефекти, ще ви цитирамъ текстове.

Г. г. народни представители! Договорѣтъ за учредяването на ипотечната банка ни се раздаде днесъ и, въ късото време, колкото можахъ да го прегледамъ, ще направя своитѣ бележки. Друго би било, ако имяхме повече време да направимъ нужднитѣ проучвания.

И преждеговорившиятъ, г. Губидѣльниковъ, който изхожда отъ болшинството и който е посветенъ въ тази материя, също направи важни бележки върху законопроекта, и той се възлужа отъ обстоятелството, че законопроектътъ нѣма да постигне своитѣ голѣми цели, защото ограничава ипотечния кредитъ за нѣкои наши съсловия.

Особено сѫ характерни чл. чл. 17, 18, 19 и 20 отъ законопроекта. (Чете) „Чл. 17. Не се правятъ заеми срещу ипотека на недвижими имоти, които не могатъ да даватъ опредѣленъ и траенъ доходъ.

„Чл. 18. Идеални части отъ недвижими имоти не се приематъ подъ ипотека.

„Чл. 19. Размѣрътъ на заема не може да надминава половината отъ стойността на ипотекируемия имотъ.

„Чл. 20. Размѣрътъ на ипотечния заемъ не може да бжде по-малкъ отъ 5.000 швейцарски франка за селскитѣ имоти“.

Когато говорѣше тукъ преждеговорившиятъ ораторъ, г. Ляпчевъ направи бележка, че чл. 20 цели да гарантира полскитѣ имоти отъ рискове, на които се излагатъ, когато ще се сключватъ заеми отъ ипотечната банка, която ще бжде основана въ България. Азъ смѣтамъ, че съ това се запушва ипотечниятъ кредитъ за полскитѣ имоти. Нека тогава се каже, че законопроектътъ има за цѣль да улеснява градската собственост, а не селската поземелна собственост.

Г-да! У насъ отъ освобождението досега ипотечниятъ кредитъ се даваше отъ държавни учреждения. Българската

народна банка даваше ипотечни кредити и дългосрочни заеми до края на войната, до 1918 г. След като настъпи големата стопанска криза, това право на нашата Народна банка се отне и сега то за пръв път в България се дава на частно дружество.

Г-да! Минавам към друг един въпрос. Жертвува се един принцип, практикуван от толкова години в България — отнема се ипотечният кредит от Народната банка и се дава на частни дружества. Питам: струваше ли си да се прави тая жертва, която ние правим в договора, който ще се приложи към законопроекта, договорът сключен между българската държава и чуждестранни фирми? Аз съмтам, че съ този договор, сключен между българската държава и чуждестранни фирми, се дават голъми привилегии на тѣзи фирми. Чл. 5 определя капитала на банките, които сключват съ държавата договоръ да организират ипотечния кредитъ. Въ този чл. 5 е казано, че капиталът на тѣзи банки е 10 милиона златни швейцарски франка. Питамъ, г. г. народни представители, една банка, която ще получи специални привилегии по договоръ, сключен съ държавата, като внесе 10 милиона златни швейцарски франка, ще може ли да задоволи нуждитъ на българското стопанство, на нашето земледѣлие? Безспорно, много малко ще може да направи за това. Ние погизваме принципа, че държавни учреждения трѣбва да държатъ въ ржцетъ си монопола на кредита, билъ той дългосроченъ или краткосроченъ. Днесъ ние даваме този монополъ на частна банка и още повече чужда. Азъ питамъ, като давате този монополъ на една частна банка, като ѝ давате такива голѣми привилегии, когато тя ще внесе само 10 милиона златни швейцарски франка, ще бѣде ли полезно това за нашето стопанство, за нашето земледѣлие и нѣма ли рискътъ да бѣде голѣмъ? Г-да! Азъ съмтамъ, че рискътъ е много голѣмъ. Правимъ голѣми жертви, безъ да получимъ голѣми слбаги за нашето стопанство.

Ще ви цитирамъ, г-да, и чл. 16 отъ договора, сключенъ между държавата и чуждитъ фирми. Този членъ дава голѣми права на бѣдещата ипотечна банка. Споредъ този членъ ипотечната банка не плаща никакви данѣци, тя не плаща нито мита предъ сѣдилищата, нито берии общински и държавни. Освенъ това, тая ипотечна банка, когато ще събира вземанията си, има привилегията да прережда държавните вземания. Тѣзи голѣми привилегии, които се даватъ на тази ипотечна банка, която, безспорно, ще бѣде основана въ България и ще получи правото да върши своите операции, азъ съмтамъ, че сж много голѣми; затова въ комисията трѣбва да се занимаемъ съ този въпросъ и да намалимъ тия привилегии. Комисията е длъжна да изучи много добре въпроса, преди да вземе окончателно становище, защото, трѣбва да се знае, че когато се правятъ стопански нововъведения, когато се смѣнява едно практикувано вече 50 години въ нашия стопански животъ начало, ще трѣбва да се внимава, не трѣбва да се бърза, както се бърза сега съ договора, който се внася набързо въ Народното събрание и който ние нѣмаме възможностъ да проучимъ добре, за да можемъ да направимъ и по-пълно нашитъ бележки.

Азъ съмтамъ, г. г. народни представители, че когато сега въ България чуждото влияние е много голѣмо, следъ като преживѣхме една голѣма криза, обществена, политическа и стопанска, трѣбва да внимаваме и вмѣсто да увеличаваме чуждото влияние, ние трѣбва да се мѣчимъ колкото е възможно да го намаляваме, още повече като знаемъ, че българската душа се подава на чуждо влияние. Азъ съмтамъ, че особено болшинството е длъжно, когато ще дава такива голѣми привилегии на чужди банки, да внимава. Законопроектътъ за организацията на ипотечния кредитъ, който има за целъ да улесни нашия стопански животъ и да задоволи неговитъ нужди, безспорно, ще изиграе своята роль. Но за да може така внесениятъ законопроектъ да изиграе тая роль, въ него трѣбва да се направятъ сериозни корекции, като се премахнатъ дефектитъ, които се набелязватъ, както въ самия него, така и въ договора, който е нераздѣлна частъ отъ законопроекта. Законопроектътъ за ипотечния кредитъ, който иде да обезпечи почва за основаването на една ипотечна банка въ България отъ чужденци, има голѣми дефекти, които азъ намирамъ, че трѣбва да се поправятъ. Като желаемъ да бѣде улеснено нашето производство отъ кредитъ, който сега му е необходимъ, ние трѣбва да вземемъ мѣрки да предпазимъ нашето народно стопанство отъ чужди влияния, които сж наклонни за нашия политически и стопански животъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министър-председателятъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Помоленъ съмъ на два-три пѣти да обясня единъ въпросъ, по който тукъ много се говори, та господата, които ще взематъ думата следъ мене, да бѣдатъ наясно.

Постановлението въ законопроекта, щото размѣрятъ на раздавания ипотеченъ кредитъ да бѣде минимумъ 5 хиляди швейцарски франка, е направено съ умисълъ — да може Българската земледѣлска банка да продължава да раздава всички видове свои кредити, включително и ипотеченъ земледѣлски кредитъ, въ размѣръ по-малкъ отъ 5 хиляди швейцарски франка, като отъ друга страна, споредъ една уговорка въ договора за учредяването на ипотечна банка, Земледѣлската банка ще влѣзе въ отношение съ ипотечната банка. Българската земледѣлска банка ще раздава дребния ипотеченъ кредитъ, обаче, нейните облигации и ипотечни записи ще бѣдатъ осребрявани отъ ипотечната банка, срещу които тя ще издава заложни облигации, които ще пласира въ чужбина.

По тѣзи съображения сме предвидѣли въ законопроекта, щото ипотечната банка да не раздава ипотечни кредити по-малки отъ 5 хиляди швейцарски франка.

Т. Константиновъ (нац. л.): Само за полскитъ имоти.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Само за селскитъ покрити и непокрити. Въ договора е казано гугахъ.

Ц. Стоячевъ (з. в.): Не смѣтате ли, г. министре, да измѣните и съответния членъ отъ закона за Земледѣлската банка, та да ѝ се дадатъ нѣкои улеснения?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Разбира се, то ще си дойде на реда.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в.): (Отъ трибуната) Законопроектътъ за организация на ипотечния кредитъ у насъ, иде доста навреме, тъй като нуждата отъ таквъ кредитъ отдавна се чувствува. Този законопроектъ цели да създаде едно или нѣколко учреждения за ипотеченъ кредитъ. Помоему тоя законопроектъ цели да създаде една ипотечна банка, която да замѣсти Българската народна банка въ раздаването на ипотеченъ кредитъ, каквѣто тя, следъ превръщането ѝ въ автономна емисионна банка, престана да дава.

Еъ законопроекта действително е упоменато, че ипотечниятъ кредитъ ще засѣга всички имоти, покрити и непокрити, градски и селски. Обаче азъ ще се спра на чл. 20, като имамъ предъ видъ и забележката на г. министър-председателя, за да изтъкна, че стопанитъ на селскитъ покрити и непокрити имоти много малко ще се ползватъ отъ ипотечния кредитъ на бѣдещата ипотечна банка по проста причина, че Българската земледѣлска банка, която ще ипотекира имоти срещу заеми по-малки отъ 5,000 швейцарски франка, нѣма абсолютно никакви срѣдства за раздаване ипотеченъ кредитъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: По този пѣтъ ще ги получи.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в.): Нѣма да може да ги получи.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Позволете да знамъ това, а позволете да Ви кажа и друго нѣщо. Заинтересованитъ по този договоръ искатъ сами да не се поставя минимумъ, искатъ да иматъ повече работа, защото сж сигурни, че ще иматъ пласментъ въ нашето село.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в.): Тогава не разбирамъ, защо да не се съгласимъ съ тѣхъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Кажете да Ви чуя. Отъ страна на заинтересованитъ по тоя договоръ нѣма никаква спѣнка. Ние имъ създаваме това ограничение.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в.): Г. Губидѣльниковъ изнесе цифрови данни относно това, че непокрититъ имоти на българското земледѣлско стопанство сж така раздробени, така малки, че 86% отъ тѣхъ ще попаднатъ подъ тоя минимумъ.

— 5.000 швейцарски франка — и следователно нѣма да се ползуватъ отъ ипотеченъ кредитъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Това именно се цели.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Сжщото се отнася почти за всички покрити имоти. Въ селата нѣма да намѣрите къщи, оценени за повече отъ 250—300 хиляди лева, следователно, тѣ нѣма да могатъ да бждатъ ипотекирани и тѣхнитѣ стопани нѣма да получатъ ипотеченъ кредитъ отъ тая банка. Въобще по-голѣмата частъ, три четвърти, а може би и повече, отъ селскитѣ стопани, които иматъ покрити или непокрити имоти, не ще могатъ да се ползуватъ отъ тоя ипотеченъ кредитъ на Българската земледѣлска банка, защото съгласно баланса на тая банка къмъ 31 декемврий 1926 г., отъ всичкитѣ си срѣдства, собствени и оборотни, които тя раздава въ формата на краткосроченъ — съ порчителство — и ипотеченъ кредитъ, за последния тя е отдѣлила само 104 милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Никой не мисли да остави въ днешното положение Земледѣлската банка.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Сжщата Земледѣлска банка въ 1910 г. е имала раздаденъ ипотекаренъ кредитъ 42 милиона лева, които се равняватъ на $1\frac{1}{4}$ милиарда лева днешни пари. Днесъ тая банка има раздаденъ ипотекаренъ кредитъ само 104 милиона лева, или, по отношение ипотечния кредитъ, Българската земледѣлска банка за 15 години се е върнала 15 пѣти назадъ. Следователно, Българската земледѣлска банка далечъ не би имала достатъчно срѣдства да упражнява ипотеченъ кредитъ по-малко отъ 5.000 швейцарски франка. А тъкмо отъ този ипотеченъ кредитъ ще се нуждаятъ повече отъ 75% отъ земледѣлскитѣ стопанства.

Земледѣлската парламентарна група, която по принципъ ще гласува законопроекта за организацията на ипотечния кредитъ, моли въ комисията чл. 20 да се измѣни, като цифрата отъ 5.000 швейцарски франка бжде намалена до 2.000, дори до 1.000 швейцарски франка, та по такъвъ начинъ да могатъ еднакво да се ползуватъ отъ кредита и земледѣлскитѣ дребни покрити и непокрити имоти.

Това се налага особено отъ нуждата да се засили земледѣлското производство, г. г. народни представители, за което всички говоримъ и за просперитета на което всички искаме да се грижимъ. Министерството на земледѣлието отъ 2—3 години, както знаемъ всички, има единъ голѣмъ стопански планъ за възстановяването и засилването на земледѣлското производство. Въ основата, обаче, на този планъ все пакъ, споредъ мене, трѣбва да легне кредитътъ, и то ипотечниятъ дългосроченъ кредитъ. Каква смисълъ има ние да въвеждаме редосѣялки, машини, вършачки, жетварки и пр., когато земледѣлското стопанство не е въ състояние, нѣма възможностъ да си ги достави и по такъвъ начинъ да реализираме подобрението на земледѣлието? Когато е въпросъ за мелиорации, за покупка на нови земи, когато е въпросъ за доставка на земледѣлски машини и оръдия, съвсемъ недостатъченъ, съвсемъ неполезенъ, дори вреденъ, се явява краткосрочниятъ поржителственъ кредитъ, упражняванъ при Земледѣлската банка, при частни банки или при лихвари? За такива подобрения въ земледѣлието, които ще дадатъ своитѣ резултати следъ единъ по-дълъгъ периодъ време, отъ 10—15 години, е необходимъ именно дългосрочниятъ ипотеченъ кредитъ. И мене ми се струва, че когато днесъ ние ще уреждаме въпроса за ипотечния кредитъ въ страната, трѣбва преди всичко нашето внимание да бжде насочено къмъ подобрене на ипотечния кредитъ за селското стопанство, та да може то да се поддаде на ония стопански планове на Министерството на земледѣлието, за които отъ 2—3 години насамъ се пише и говори.

Съ пожелание, че ще бжде направено това измѣнение на чл. 20 отъ законопроекта, ние ще гласуваме по принципъ за него. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ — крило „Врабча“)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Не се и съмнявахъ, че този законопроектъ, тѣй навремененъ и тѣй належащъ, ще добие одобрението на всички групи въ Парламента. Бележитѣ, които се направи, ще могатъ да се разгледатъ и въ комисията.

Но още сега ще кажа нѣколко думи по въпроса за фиксирания минимумъ отъ 5.000 швейцарски франка въ чл. 20 отъ законопроекта. Тамъ се казва, че за селски имоти, покрити или непокрити, не може да се прави ипотекаренъ заемъ въ размѣръ по-малко отъ 5.000 швейцарски франка. Безспорно, ако това постановление се вземе така, както е казано, à la lettre, и ако то не се съобрази съ онова, което смѣта да върши Земледѣлската банка, възраженията на всички сж основателни. Но правителството, а не контрагентътъ, за който ще става дума въ следващия законопроектъ за одобрение договора, е, което искаше единъ такъвъ минимумъ. Защо? Защото правителството смѣташе, че ще бжде предпочитателно, ако Земледѣлската банка се занимава съ дребния ипотекаренъ кредитъ въ селата — по много причини. Но затова пъкъ, за да може Земледѣлската банка да намѣри парични срѣдства, уговаря се, што записитѣ, които тя ще взема срещу раздавания ипотекаренъ кредитъ, да могатъ да бждатъ осребривани, . . .

П. Петковъ (зан): Шконтирани.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: . . . шконтирани въ ипотекарната банка и по тоя начинъ Земледѣлската банка да се ползува съ сжщия кредитъ, какъвто би добила ипотекарната банка отъ пласираниитѣ въ чужбина заложни облигации.

Тѣй е сложенъ въпросътъ.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Това не е положително, г. министре.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ви казвамъ какъ правителството разбира своята работа. Защото въ тая точка всѣка минута ние можемъ да направимъ промѣна, за да слѣземъ надолу. Интересътъ на ипотекарната банка е да бжде размѣрътъ много низкъ, защото тя дори срѣща една спѣнка отъ този минимумъ. Тѣй че страхъ отъ тази точка нѣма да имаме. Ще имаме възможностъ да поговоримъ и въ комисията.

По другитѣ въпроси ще се дадатъ нужнитѣ обяснения въ комисията и ще се види, че тѣ не сж тѣй страшни, както се рисуватъ на нѣкои.

Азъ моля г. председателя да сложи законопроекта на гласуване на първо четене, следъ което да се изпрати въ комисията.

Ц. Табаковъ (зан): Г. министре! Ами занаятчийтѣ, които сж голѣма маса и голѣма частъ отъ които не ще могатъ да се ползуватъ отъ минималния кредитъ 5.000 швейцарски франка, къде ще ги поставите?

Г. Семерджиевъ (д. сг): То е за полскитѣ имоти.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е само за полскитѣ селски имоти, съ огледъ на собствеността на земята. Колкото за занаятчийтѣ, ако сте прочели законопроекта, . . .

Ц. Табаковъ (зан): Сега ни го раздадохъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: . . . има специална организация, какъто може би нѣма въ никоя ипотекарна банка, като се дава възможностъ, особено на строителитѣ на кооперативни начала, да получаватъ предварително пари, за да могатъ да улеснятъ строежитѣ, и всичко, което е свързано съ тѣхъ: доставка на дървенъ материалъ, дограмаджийски работи и пр. и пр. Това е едно улеснение, какъто нѣма да намѣрите никѣде. Ще се дадатъ обяснения и по-нататъкъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще пристѣлимъ къмъ гласуване. Моля, тия г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за организация на ипотечния кредитъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

П. Палиевъ (д. сг): Единодушно!

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се изпрати въ комисията.

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за насърчение на мѣстната индустрия.

Нѣма респективния министъръ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да се mine на следующата точка отъ дневния редъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Пристъпваме къмъ четвъртата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за амбулантната търговия.

Нѣма съответния министъръ.

Пристъпваме къмъ петата точка отъ дневния редъ: — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 786 и 792 отъ търговския законъ.

Моля п. секретаря да го прочете.

К. Кънчевъ (д. сг): Нѣма ги вносителитѣ на предложението. Трѣбва да сж тукъ, за да се прочете предложението.

П. Палиевъ (д. сг): Секретарятъ не може да чете частни предложения. Частнитѣ предложения се четатъ и развиватъ отъ вносителитѣ.

Председателстващъ А. Христовъ: Тогава ще минемъ къмъ точка шеста отъ дневния редъ — докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ.

Ще се докладва изборътъ произведенъ въ Татарпазарджишката избирателна околия.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикътъ Н. Търкалановъ (д. сг): Г. г. народни представители! По избора, който стана на 29 май т. г. въ Татарпазарджишката избирателна околия, има подадена една констестация, която искамъ предварително да ви прочета, за да се има предъ видъ.

Констестацията е подадена отъ г. Кайджомовъ, адвокатъ въ гр. Татаръ-Пазарджикъ, кандидатъ за народенъ представител въ листата на Българския земеделски народенъ съюзъ. Въ тая констестация той изнася единъ фактъ, който е отъ по-голямо значение, а именно: (Чете) „Въ с. Дога-ново—Конаре повече отъ 400 бюлетини, дадени за Желѣзния блокъ съ оловния цвѣтъ, сж били замѣнени съ розови. Гласоподаването е станало не тайно, а явно. Бити сж жестоко нѣкои избиратели“ и пр.

По поводъ на това, прокурорътъ при Татарпазарджишката окръженъ сждъ е образувалъ следствено дѣло, което е още въ движение и което чакаме да се върне.

Сждътъ, обаче, който не е взелъ подъ внимание тая констестация, а я е препратилъ до Народното събрание и на прокурора за възбуждане преследване, имайки предъ видъ изборнитѣ резултати, както сж представени въ таблицата на централното бюро, съ протоколъ № 1.583 отъ 6 юний 1927 г. е опредѣлилъ: (Чете) „Подадената констестация да бжде изпратена чрезъ прокурора при Татарпазарджишката окръженъ сждъ до сдѣбния следователъ, за да провѣри изнесенитѣ факти. А относно провъзгласяването за народни представители, сждътъ, като взе предъ видъ: че въ околията Демократическиятъ сговоръ е получилъ 15.311 гласа, Националлибералната партия — 160 гласа, Радикалната партия — 539 гласа, Българскиятъ земеделски народенъ съюзъ — 1.308 гласа, Занаятчийскитѣ професионални просвѣтителни политически ядра въ България — 3.758 гласа и Работническата партия — 940 гласа, или всичко получени гласове 22.016; че изборниятъ дѣлителъ е 4.403 и понеже всички други листи, освенъ листата на Демократическия сговоръ, падатъ подъ изборния дѣлителъ, съгласно избирателния законъ, провъзгласява за избрани отъ Татарпазарджишката избирателна околия следнитѣ кандидати отъ листата на Демократическия сговоръ: Славеико Василевъ, Георги В. Юртовъ, Христо Ив. Силяновъ, Хинекъ Майеръ, Тома Христовъ Янчевъ, а за подгласници: Петъръ Г. Гаговъ и Атанасъ Цанковъ“.

Що се касае до това, че имало ужъ подмѣнени бюлетини, като се взематъ въ съображение гласовѣтъ, получени отъ оловната листа плусъ другитѣ, които сж били ужъ при- турени, тия гласове абсолютно никакво влияние не оказватъ върху резултата.

При това положение, комисията е на мнение и реши да моли Парламента да утвърди избора, произведенъ въ Татарпазарджишката избирателна околия.

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже нѣма записани да говорятъ, ще гласуваме.

Моля, които сж съгласни съ мнението на комисията, да се утвърди изборътъ, произведенъ въ Татарпазарджишката избирателна околия, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Ще се докладва изборътъ, произведенъ въ Орханй-ската избирателна околия.

Докладчикъ Н. Търкалановъ (д. сг): Въ избора, произведенъ въ Орханйската избирателна околия, сж се състезавали следнитѣ листи: листата на Демократическия сговоръ, съ розовъ цвѣтъ, получила 4.691 гласа; листата на Националлибералната партия, съ зеленъ цвѣтъ, получила 4.087 гласа; листата на Занаятчийскитѣ професионални просвѣтителни политически ядра, съ оловенъ цвѣтъ, получила 599 гласа и листата на Радикалната партия, съ кремавъ цвѣтъ, получила 124 гласа. При този резултатъ, нито една отъ листитѣ не е попаднала въ първия изборенъ дѣлителъ, който е 4.730. Увеличенъ броятъ на мандатитѣ съ единица, съгласно избирателния законъ, полученъ е окончателенъ изборенъ дѣлителъ 3.153.

Софийскиятъ окръженъ сждъ, второ гражданско отдѣ- ление, като е взелъ предъ видъ, че листата на Демократическия сговоръ е получила 4.691 гласа и листата на Националлибералната партия — 4.087 гласа, съ опредѣление отъ 3 юний т. г. е провъзгласилъ за избрани въ Орханй-ската избирателна околия отъ листата на Демократическия сговоръ г. Христо Калфовъ и отъ листата на Националлибералната партия г. Борисъ Павловъ.

Подгласници сждътъ не е опредѣлилъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ си следватъ.

Докладчикъ Н. Търкалановъ (д. сг): Да, следватъ.

Има подадена констестация, състояща се въ следното. Въ с. Литакново вечерята билъ провѣренъ резултатътъ отъ избора, билъ съставенъ изборниятъ листъ, бюлетинитѣ били запечатани и пакетътъ билъ предаденъ на нѣкакъвъ полицейски стражаръ, който го отнесълъ и се получилъ въ централното бюро на другия денъ, за което е съставенъ след- ниятъ актъ: (Чете)

„На 30 май 1927 г. централното околийско преброително бюро констатира, че при отварянето на литакновския изби- рателенъ пакетъ не се оказа налице дневникътъ и пребро- ителниятъ листъ, въпрѣки че въ съпроводителното писмо се вписва, че сж приложени въ самия пакетъ всички книжа. Поисканъ отъ председателя на литакновското бюро, се пред- стави отъ него вториятъ екземпляръ днесъ.“

„При отварянето на пакета всички печати, поставени върху платното, бѣха здрави. При провѣрката на бюле- тинитѣ за попълване на общата таблица се констатира при преброяване на зеленитѣ бюлетини на Националлиберал- ната партия върху 90 бюлетини различни знакове и белези“. Следватъ подписитѣ на председателя и на членоветѣ на централното бюро.

Става споръ. Тѣ казватъ, че вечерята въ деня на избора, когато се преброявали бюлетинитѣ, не е имало абсолютно никакви белезани зелени бюлетини. Обаче застъпникътъ на Демократическия сговоръ още тогава, като е подпис- валъ преброителния листъ, е казалъ, че има белезани бю- летини и е помолилъ председателя да отбележи това, но той отказалъ. Съ акта си централното бюро констатира, че „при отварянето на пакета всички печати, поставени върху платното, бѣха здрави“. Явява се въпросъ, кой е отварялъ пакета, ако може да се допусне това.

По поводъ на туй е образувано едно следствено дѣло, което е още въ движение и по което още никой не е при- влѣченъ.

П. Анастасовъ (с. д): Печатътъ общински ли е?

Докладчикъ Н. Търкалановъ (д. сг): Печатътъ е учи- лически, на председателя на бюрото, учителъ. — Тѣзи гласо- ве, обаче, не играятъ абсолютно никаква роля за резул- тата отъ избора: и въ единия, и въ другия случай Демократическиятъ сговоръ и Националлибералната партия биха получили по единъ мандатъ.

При това положение, комисията моли народното пред- ставителство да утвърди избора, произведенъ въ Орханй-ската избирателна околия.

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже нѣма никой записанъ да говори, ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Моля тѣзи господа, които сж съгласни да се утвърди изборътъ, произведенъ въ Орханйската избирателна околия, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Ще вдигнемъ заседанието за утре съ следния дневенъ редъ:

Първо четене законопроектитъ:

1. За одобряване на договора между българското правителство и Блеръ и С-ие Форейнъ Корпорейшънъ и пр.
2. За насърчение на мѣстната индустрия.
3. Второ четене законопроекта за амбулантната търговия.
4. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 786 и 792 отъ търговския законъ;

Доклади:

5. На комисията по провѣрка на избори;
 6. На прошектарната комисия.
- Моля, които сж съгласни съ този дневенъ редъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.
Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 18 ч. 8 м.)

Подпредседателъ: А. ХРИСТОВЪ

Секретаръ: Б. ТОЛЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски разрешени на народнитъ представители: Милко Бечевъ, Борисъ Павловъ, Хафузъ Садкъ Алиевъ, Еминъ Агушевъ, Георги Драгневъ, Николай Савовъ, Кирилъ Славовъ, Иванъ Колевъ, Кара-Али Мустафовъ и Георги Губидѣльниковъ	275	на учебния траленъ рибарски корабъ (Съобщение)	275
Питания:		Законопроекти:	
1. Отъ народния представителъ Н. Андреевъ къмъ министра на правосъдието относително следственото дѣло по старозагорския изборъ за народни представители (Съобщение)	275	1. За одобряване договора, сключенъ между правителството на царство България, представено отъ министра на финанситъ, отъ една страна, и Блеръ и С-ие Форейнъ Корпорейшънъ, Нью-Йоркъ и Лазардъ Брѣдърсъ и С-ие, Лимитедъ, Лондонъ, отъ друга страна, за създаване на българска ипотекарна банка (Съобщение)	275
2. Отъ народния представителъ С. Пѣйчевъ къмъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве относително нанесения побой отъ полицейски органи на младежа Колю Мошевъ отъ с. Дѣското, Търновско (Съобщение)	275	2. За организация на ипотечния кредитъ (Първо четене)	275
Предложение за продължение срока за доставката безъ глоби до деня на окончателното приемане		Просктоотговоръ на тронното слово (Трето четене)	275
		Избори — провѣрка. Провѣрка на изборитъ, произведени въ избирателнитъ околии:	
		1. Татарпазарджишката (Докладване и утвърждение)	282
		2. Орханийската (Докладване и утвърждение)	282
		Дневенъ редъ за следующето заседание	283